

A Kúria a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. képviselő által meghatalmazott Ügyvédi Iroda (ügyintéző: dr. Eperjesi Tamás ügyvéd) által képviselt Magyar Állam felperesnek - dr. Rácz Mária ügyvéd által képviselt alperes ellen végrendelet érvénytelenségének megállapítása iránt a Miskolci Városi Bíróságon 12.P.22.351/2010. szám alatt folyamatban volt perében a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 1.Pf.20.528/2011/4. számú jogerős ítélete ellen a felperes részéről 20. sorszám alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán - tárgyaláson kívül - meghozta az alábbi

í t é l e t e t:

A Kúria a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bíróság 1.Pf.20.528/2011/4. számú jogerős ítéletét hatályában fenntartja.

Kötelezi a felperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg az alperesnek 100.000 (Egyszázezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget. A le nem rótt 300.000 (Háromszázezer) forint felülvizsgálati eljárási illetéket az állam viseli.

Ez ellen az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s

Az elsőfokú bíróság ítéletével a felperes keresetét - amelyben egyebek mellett a végrendelet alaki okból való érvénytelenségének megállapítását kérte - elutasította. Az elsőfokú bíróság által megállapított tényállás szerint az örökhagyó 2002. július 26-án ügyvéd által ellenjegyzett okiratba foglalt írásbeli magánvégrendeletet tett, amellyel a kizárólagos tulajdonát képező ingatlanának örökösül az alperest, valamint **T.K.**-t nevezte meg; minden egyéb ingó- és ingatlanvagyonára a törvényes öröklés rendjét rendelte. Az okiratot dr. **B.F.** ügyvéd az örökhagyó megbízása alapján, az előzetes megbeszélésüknek megfelelően a irodájában elkészítette, majd annak két géppel írott példányát 2002. július 26-án titkárnőjével az örökhagyó lakására vitte, ahol az örökhagyó mindkét példányt, az előre géppel nyomtatott név feltüntetésére fölött saját kezű aláírásával látta el. Jelenlétében azt az okiratszerkesztő ügyvéd és titkárnője mint végrendeleti tanúk aláírták, aláírásuk alatt mindketten lakcímüket is feltüntetve. Az okiratszerkesztő ügyvéd névaláírásából az előtagként használt doktori cím „d” betűje, vezetéknév és keresztnévének kezdőbetűi kerültek rögzítésre, mely aláírásforma a

végrendeleti tanú szokásos aláírása. Az ügyvéd aláírása mellett látható a szárazbélyegzőjének lenyomata, a végrendeleti tanú neve alatt „az okiratot dr. **B.F.** ügyvéd készítette” szövegrész.

Az örökhagyó 2009. június 24-én elhunyt. Ezt követően a közjegyző az ingatlant az egyik nevezett örökös kiesésére figyelemmel a másik nevezett örökös - alperes - részére, míg az egyéb hagyatékot a törvényes örökös felperesnek adta át.

Az elsőfokú ítélet indokolása szerint a végrendeletet szerkesztő ügyvéd a végrendeletet tanúként írta alá, aláírása három tagból áll, a vonalvezetésből megállapíthatóan az aláíró a neve egyes részeit külön-külön írta le beazonosítható, olvasható írásjellel. A végrendeletből a tanúkenti minősége, lakóhelye megállapítható, így a bélyegzőlenyomatra is tekintettel a tanú személye az okirattól beazonosítható. A tanú az aláírását sajátjának elismerte, személyi igazolványa alapján is megállapíthatóan az megfelel a szokásos aláírásformájának. Az elsőfokú bíróság jogi következtetése szerint a tanú nem kézjeggyével, monogramjával, hanem aláírásával látta el a végrendeletet, így az a Ptk. 629.§ (1) bekezdés b) pontja alapján alakilag érvényes. Nem találta helyénvalónak azt a felperes által megjelölt követelményt, mely szerint a végrendeletnek a végrendeleti tanú nevét gépirással, vagy nyomtatott betűvel is tartalmaznia kell, vagy a tanúra utaló, a tanú nevét olvasható formában rögzítő záradéknak kell az okiraton szerepelnie. Az ítéletében kifejtettek szerint az alaki érvényességi feltételeket a Ptk. tartalmazza. A bíróságnak az volt az álláspontja, hogy a BDT 2009.2045. szám alatti eseti döntéssel egységesített bírói gyakorlat csak az említett határozat közzétételét követően készített végrendeletek esetében lehet irányadó a jogbiztonság követelménye okán.

A felperes fellebbezése folytán eljáró másodfokú bíróság ítéletével az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A megállapított tényállást annyiban pontosította, hogy az írásbeli magánvégrendeleten az ügyvéd tanúkenti aláírása az elsőfokú ítéletben írtakon túlmenően tartalmaz egy elhúzásos vonalvezetésű részt is. Az így pontosított tényállás alapján egyetértett az elsőfokú bíróság jogi következtetéseivel. Eszerint: Helyesen állapította meg, hogy az ügyvéd tanú három tagból álló nevét írta alá, abból felismerhetők a kezdőbetűk, az utolsó kezdőbetűt követő elhúzásos vonalvezetés pedig együttesen alkalmas a tanú névaláírásának megállapítására. Az aláírás szokásos módjának ugyanis a doktori címre vonatkozó rövidítés, a családi és utónév együttes használata ekként megfelel, annak ellenére is, hogy az nehezen, illetve alig olvasható. Az elsőfokú bírósággal egyezően az volt az álláspontja, hogy a Ptk. 629.§ (1) bekezdés b) pontja nem írja elő közens jelleggel a tanú aláírásának olvashatóságát, valamint azt, hogy a tanú nevét gépirással vagy nyomtatott

nagybetűkkel is fel kell tüntetni. Kitért arra is, hogy a tanú ebben az esetben aláírással, nem pedig kézjeggyel, szignójjal, neve kezdőbetűjének feltüntetésével látta el a végrendeletet, az ugyanis a peres iratoknál 12/F/1. szám alatt csatolt végrendelet 2. számú tanújának névaláírása alatt lévő „pecsétlenyomaton” lévő jelcsoportnak felel meg, és az eltér a tanú szokásos névaláírásától. Megítélése szerint a tanú személyének beazonosítását biztosítja a névaláírása alatti lakcímének a feltüntetése is. Az ügyvédi bélyegző pedig itt nem a tanú aláírását helyettesíti, csupán a tanú személyének beazonosításához nyújt további segítséget.

A másodfokú bíróság ítélete ellen a felperes élt felülvizsgálati kérelemmel, amelyben - annak tartalma szerint - kérte a jogerős ítélet hatályon kívül helyezését és az elsőfokú bíróság ítéletének keresete szerinti megváltoztatását. Kérte továbbá annak megállapítását, hogy az örökhagyó 2002. július 26-i írásbeli magánvégrendelete érvénytelen, mivel az nem felel meg a Ptk. 629.§ (1) bekezdés b) pontja szerinti alakí követelményeknek. Indokolása szerint a jogerős ítélet a bizonyítékok okszerűtlen mérlegelésével megállapított tényálláson alapul, sérti a Pp. 206.§ (1) bekezdésében és 221.§ (1) bekezdésében foglaltakat. A másodfokú bíróság az irányadó jogszabályokból téves jogi következtetést vont le, a jogerős ítélet téves jogértelmezésen alapul, másrészt ellentétes az egységes joggyakorlattal (BH 2007. 10., BDT 2009. 2045.). Megismételt jogi érvelése szerint a tanú aláírásának olvashatónak kell lennie, de mindenképpen olyannak, hogy a tanú személyazonossága az aláírásból beazonosítható legyen, magából az okiratból kell kitűnnie a tanú személyazonosságának, az ügyvédi bélyegző a beazonosításra nem alkalmas. Az adott esetben a tanú „aláírása” teljesen olvashatatlan, valójában egy olvashatatlan írásjel, ezért annak ügyvédi bélyegzővel való együttes használata sem pótolja az aláírást. Következésképpen az volt az álláspontja, hogy a perbeli végrendelet alakilag érvénytelen, mivel nem felel meg a Ptk. szerinti alakí kellékeknek.

Az alperes felülvizsgálati ellenkérelme a jogerős ítélet hatályában való fenntartására irányult.

A Kúriának az ügyben eljáró ítélkező tanácsa a Pfv.I.22.193/2011/6. számú végzésével jogegységi eljárás lefolytatását indítványozta és ezért az eljárást a jogegységi határozat meghozataláig - a Pp. 274.§ (5) bekezdésében foglaltaknak megfelelően a Bszi. 32.§ (2) bekezdése alapján - felfüggesztette. A Kúria jogegységi tanácsa a 2012. november 12-én meghozott 3/2012. PJE számú jogegységi határozatában kimondta, hogy a végrendelet tanújának az okiratot a rá jellemző, szokásos módon kell aláírnia. A tanú aláírását sem neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel, vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata

nem pótolja. A tanú személyének magából az okiratból megállapíthatónak kell lennie.

A jogegységi határozattal a felfüggesztés oka megszűnt. A Pfv.I.20.133/2013. számon folytatódó eljárásban a felperes a felülvizsgálati kérelmét változatlanul fenntartotta. Részletesen hivatkozta a jogegységi határozat indokolásának azokat a részeit, amelyek alátámasztják a felülvizsgálati kérelmében már kifejtett jogi álláspontját.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A Kúriának a felülvizsgálati eljárás során abban a kérdésben kellett állást foglalnia: a másodfokú bíróság az irányadó jogszabályok alkalmazásával helytállóan jutott-e arra a következtetésre, hogy a perbeli végrendelet alaki okból nem kifogásolható, az érvényesen létrejött.

A Kúria előjáróban a következők kiemelését tartja szükségesnek.

A jogegységi határozat az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése értelmében a bíróságokra kötelező. A Kúria jogegységi tanácsa által meghozott határozat a kialakult gyakorlat szerint rendelkező részre és indoklásra tagolódik. Ezek közül – amint az a 23/2009(III.6.) AB határozat párhuzamos indokolásából kitűnik – csupán a rendelkező rész bír normatartalommal. A Kúria is úgy ítéli meg, hogy a jelen ügygel összefüggésben meghozott jogegységi határozat kötelező tartalmának meghatározása szempontjából a határozat rendelkező részének van ügydöntő jelentősége. A konkrét ügy elbírálása szempontjából nincs meghatározó jelentősége annak, hogy a jogegységi tanács milyen indokok alapján jutott a határozata rendelkező részében megjelenő döntésre.

A felülvizsgálattal támadott jogerős ítélet indokolásának lényege szerint a Ptk. 629.§ (1) bekezdés b) pontja alkalmazásában alaki okból nem érvénytelen az a végrendelet, amelyen a tanú szokásos névaláírása található meg.

Az ügyben azt a gyakran előforduló esetet kellett megítélni, amikor a végrendeletet tanúként az az ügyvéd írja alá, aki egyébként magát az okiratot szerkesztette. Ebből adódóan az okiraton megtalálható az ügyvéd nevét és irodájának székhelyét tartalmazó bélyegzőlenyomat. Az adott esetben az okiraton megtalálható a tanúnak az okiratra a saját kézírásával rávezetett lakcíme is.

Nem kétséges tehát, hogy az okiratszerkesztő ügyvéd a végrendelet készítésénél tanúként is közreműködött.

Annyiban helyes a felperes jogi képviselőjének érvelése, hogy a tanúk szerepe az örökhatályú névaláírásának hitelesítése, mégpedig akként, hogy a végrendeletet e minőségük feltüntetésével aláírják. Ezt nem pótolhatja a tanú neve kezdőbetűjének feltüntetése, sem olvashatatlan írásjel – kézjegy, monogram – vagy a tanú ügyvédi bélyegzőjének használata.

Ugyanakkor viszont a törvény szövegéből és a jogintézmény

rendeltetéséből nem vonható le az - a felperes által hivatkozott elvi bírósági határozatként közzétett (EBH 2006. 1412) eseti döntésben megfogalmazott - jogi következtetés, hogy a Ptk. 629. § (1) bekezdés b) pontjának alkalmazásában kizárólag a családi és utónév együttes használata fogadható el az aláírás szokásos módjának és ebből következően a tanú aláírásának is ez a kritériuma. Ismert, hogy a Legfelsőbb Bíróságnak ez az eseti döntése jelentősen hatott a bírói gyakorlatra és ennek nyomán olyan, a jogirodalomban is erős kritika alá vont határozatok - mint például a BDT 2009. 2045. szám alatt közzétett és jelen ügyben is hivatkozott ítélet - születtek, amelyek a végrendelet érvényessége körében kógensen meghatározott alaki kellékek tartalmát a törvényből nem következtethető szigorúsággal írják körül.

A jelenleg hatályos jogszabályi környezetben hiányzik az elvi alapja az olyan jogértelmezésnek, amely a tanú aláírásával szemben támasztott alaki követelmények meghatározásánál a tanú személyének azonosíthatóságához szükséges feltételek előírásán túl további formai vagy egyéb követelményeket támasztának. A természetes személy aláírásának formájával kapcsolatos követelményt a Ptk. 629.§ (1) bekezdés b) pontjához kapcsolódó más jogszabály nem határozza meg. Az aláírás fogalmát sem határozza meg anyagi jogi szabály, nem rendelkezik az aláírás módjáról. Jogszabály nem mondja ki, hogy milyen íráskép szükséges ahhoz, hogy a tanú kézjegye alakilag megfeleljen a végrendelet érvényességeként megkívánt feltételeknek. Pontosán nem határozható meg tehát, hogy mi minősül tanúkénti aláírásnak a végrendeletkezés szempontjából. Ebből az a következtetés adódik, hogy minden esetre kötelezően alkalmazandó módon nem indokolt tételelesen meghatározni az aláírás képére vonatkozó kritériumokat. Tanú esetében elfogadható aláírásként a tanú által magáénak elismert olvashatatlan aláírás is.

Nem kétséges, hogy a tanúk kizárólag akkor képesek betölteni a feladatukat - az örökhagyó végakarát-nyilvánításának hitelesítése - , ha a személyük a végrendeletből mint okiratból külön bizonyítás nélkül beazonosítható. Ebből viszont nem következik az, hogy a tanú névírása aláíráskénti elfogadásának az a feltétele, hogy az megfeleljen az aláírás általában szokásos módjának. Ebben a megközelítésben figyelmen kívül marad az a tapasztalati tény, hogy az emberek a mindennapi életben a legkülönbözőbb aláírásmódokat használnak. Jellemző, hogy az aláírás rendszeres és viszonylag nagy számú alkalmazása során mind a formai, mind pedig a képi megjelenését illetően kialakulnak bizonyos, az egyénre jellemző, egyedi sajátosságok. Ezek magukba foglalják egyrészt azt, hogy az illető az aláíráskor hogyan használja a nevét, másrészt, hogy ezt milyen grafikai kép formájában jeleníti meg. Ennek eredményeként mindenki rendelkezik egy rá jellemző, szokásos aláírással, amely egy általa kialakított egyedi írásformát és írásképet jelent.

A végrendelet alaki kellékeinek meghatározásában megnyilvánuló fontos garanciális szabály nem sérül abban az esetben, ha egyébként a tanú személyazonosságához kétség nem fér, mert az - mint jelen

esetben a tanú ügyvédi bélyegzőjének használatával, a lakcímének feltüntetésével - magából az okiratból megállapítható.

A Kúria álláspontja szerint a Ptk. 629.§ (1) bekezdés b) pontja alkalmazásában a végrendeleti tanú aláírásával szemben nem az a követelmény, hogy az megfeleljen az aláírás - általában - szokásos módjának, hanem az, hogy az illető a rá jellemző szokásos aláírást alkalmazza, és a tanú személye magából a végrendeletből mint okiratból, külön bizonyítás nélkül beazonosítható legyen. Az ügyben kötelezően alkalmazott 3/2012 PJE rendelkező részének nincs olyan tartalma, mely szerint a végrendeleti tanú által szokásosan használt aláírásnak legalább olyan mértékben olvashatónak kell lennie, hogy „abból” a személye kideríthető legyen. A jogegységi határozatnak a fentiek szerint sajátos normatartalommal bír, és ekként kötelező rendelkező része szerint ugyanis a tanú személyének „magából az okiratból” kell megállapíthatónak lenni, ami nyilvánvalóan lényegesen tágabb fogalom, mint a tanú által aláírásként használt grafikai jelcsoport. Ugyanígy a jogegységi határozat - idézett - rendelkező részének nem lehet olyan tartalmat tulajdonítani, hogy az olvashatatlan aláírás akkor elfogadható, ha a tanú amellet a nevét olvasható módon is feltünteti.

Helytállóan jutott tehát a másodfokú bíróság arra a következtetésre, hogy a Ptk. 629.§ (1) bekezdés b) pontja nem írja elő kógens jelleggel a tanú aláírásának olvashatóságát, továbbá a nevének nyomtatott vagy nagy betűkkel való feltüntetését. Mindig a konkrét ügyben kell vizsgáldni abban a tekintetben, hogy a tanú személye magából az okiratból külön bizonyítás nélkül megállapítható-e. Az adott esetben - a fent írtak szerint - a tanú személyének beazonosításához segítséget adott az ügyvédi bélyegző szövege, továbbá a tanúnak az okiratra a saját kézírásával rávezetett lakcíme is. Az okiratszerkesztőként és tanúként eljáró ügyvéd személyi igazolványából pedig kétségtelenül megállapítható volt az is, hogy a végrendeleten található aláírás a tanú szokásos aláírásformája, az a rá egyértelműen jellemző aláírás.

Mindezekre tekintettel a Kúria a másodfokú bíróság jogerős ítéletét - a felülvizsgálati kérelemmel támadott jogszabálysértés hiányában - a Pp. 275.§ (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A felperes felülvizsgálati kérelme nem vezetett eredményre, ezért a Pp. 270.§ (1) bekezdése szerint alkalmazandó Pp. 78.§ (1) bekezdése alapján köteles megfizetni az alperes felülvizsgálati eljárási költségeit.

A felperes az illetékekről szóló 1990. évi XCIII. törvény (Itv.) 5.§ (1) bekezdés a) pontja alapján teljes illetékmentesség költségkedvezményben részesült, ezért a felülvizsgálati eljárási illetéket a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13.§ (2) bekezdése alapján

az állam viseli.

Budapest, 2013. április 24.

*Dr. Orosz Árpád a tanács elnöke s.k., Dr. Csentericsné dr. Ágh
Bíró Ágnes előadó bíró s.k., Dr. Kiss Gábor bíró s.k.*

Sipos

a kiadmány hiteléül:

bírósági ügyintéző